

Rättsenheten

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Angående betänkandet Kommuner mot brott (SOU 2021:49)

Ekobrottsmyndigheten lämnar härmed sitt yttrande över rubricerat betänkande.

Synpunkter lämnas utifrån myndighetens kunskap och erfarenhet om att förebygga ekonomisk brottslighet.

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker i huvudsak utredningens förslag med följande synpunkter.

Övergripande synpunkter

Ekobrottsmyndigheten anser, i likhet med utredningen, att det är viktigt att stärka kommunernas brottsförebyggande arbete. Ekobrottsmyndigheten anser dock att utredningens förslag är otillräckliga för att möta behovet av effektiva åtgärder till förebyggande av ekonomisk brottslighet. Med begreppet ekonomisk brottslighet avses i detta remissyttrande även välfärdsbrottslighet. Ekobrottsmyndigheten anser att utredningens förslag inte bidrar till att kommunerna på ett effektivt sätt kan fullgöra sitt ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Myndigheten bedömer att förslaget om ett lagstadgat ansvar för kommunerna att arbeta brottsförebyggande i huvudsak kommer att ha betydelse för det fåtal kommuner som i dag helt saknar ett brottsförebyggande arbete. Eftersom den övervägande majoriteten av Sveriges kommuner redan arbetar med och samverkar om brottsförebyggande frågor är risken att effekten av utredningens förslag blir försumbar.

Myndigheten bedömer att förslagen inte heller kommer att stärka kommunernas förmåga att förebygga den ekonomiska brottslighet som utgör en central del av den grova organiserade brottsligheten, trots att kommunerna har stor potential att göra just det mot bakgrund av sin ställning och unika kunskap om lokala förhållanden.

Kommunen behöver även förebygga ekonomisk brottslighet

I utredningens direktiv ingår att förslagen ska bidra till att kommunerna på ett effektivt sätt kan fullgöra sitt ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Ekobrottsmyndigheten bedömer att en förutsättning för detta är att det brottsförebyggande arbetet även omfattar ekonomisk brottslighet. Det framgår av betänkandet att utredningens ambition varit att stärka kommunernas brottsförebyggande arbete avseende all typ av brottslighet, och vikten av att förebygga även ekonomisk brottslighet påpekas på flera ställen i utredningen. Ekobrottsmyndigheten delar utredningens bedömning att det brottsförebyggande arbetet, för att vara framgångsrikt, behöver omfatta all brottslighet. Det är särskilt viktigt eftersom ekonomisk brottslighet så som skattebrott, penningtvätt och näringspenningtvätt är centrala

delar av den organiserade brottsligheten som i sin tur också avsätter spår i kommunen i form av kriminalitet genom t.ex. rekrytering av unga till gäng, stölder, inbrott, butiksrån och narkotikaförsäljning.

Ekobrottsmyndighetens erfarenhet är att det brottsförebyggande arbete som bedrivs på kommunal nivå till största delen är inriktad just på den synliga och ordningsstörande brottsligheten. På denna nivå vidtas åtgärder för att direkt öka tryggheten i kommunen. Ekonomisk brottslighet är ofta inte lika synlig som andra typer av brottslighet. Därför är det av avgörande betydelse att det är tydligt att kommunernas brottsförebyggande arbete även omfattar denna brottslighet. En direkt effekt av att kriminella organisationer med stort våldskapital kan ägna sig åt ekonomisk brottslighet utan att störas av förebyggande insatser på kommunal nivå blir att den grova organiserade brottsligheten växer sig starkare med en ökad otrygghet i kommunerna som följd.

Ekobrottsmyndigheten bedömer att utredningens förslag sannolikt inte kommer att leda till att kommunerna börjar arbeta mot ekonomisk brottslighet i större utsträckning än de gör idag. Det beror bl.a. på att utredningen inte definierat vad som avses med brottsförebyggande arbete, att det i förslagen ges ett stort utrymme åt kommunerna att själva utforma det brottsförebyggande arbetet och att det saknas tradition av att arbeta med ekonomisk brottslighet inom ramen för kommunens brottsförebyggande arbete. Då ekonomisk brottslighet är mer dold riskerar den även att inte framträda i de lägesbilder som ska ligga till grund för det kommunala brottsförebyggande arbetet.

Kommunen är viktig i arbetet mot ekonomisk brottslighet

Ekobrottsmyndigheten delar utredningens bedömning att lokala insatser kan påverka många av de faktorer som har betydelse för brottsligheten och att det brottsförebyggande arbetet även behöver bedrivas på lokal nivå, nära människor och nära potentiella brottstillfällen. Ekobrottsmyndigheten delar också utredningens bedömning att kommunerna ansvarar för många brottsförebyggande verktyg och myndigheten ser därför att kommunen kan bli en mycket viktig part i arbetet med att förebygga ekonomisk brottslighet.

Kommunerna har möjlighet att upptäcka och agera på brottslighet i ett tidigt skede. Genom sin lokala kännedom och närvaro har kommunen möjlighet att upptäcka exempelvis skattebrott via illegal tobaksförsäljning i butiker och på vattenpipcafäer, illegal uthyrning av fastigheter och oregistrerad näringsverksamhet. Vidare har kommunen möjlighet att upptäcka ekonomisk brottslighet vid sina olika övriga kontroller av t.ex. livsmedelshantering och alkoholtillstånd. Andra typer av kontroller kan gälla besök hos privata utförare av välfärdstjänster eller kontroller av hur kommunens fastigheter används. Kommunen har också möjlighet att förhindra egna och andras felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Kommunen kan bl.a. verka för att beivra bidragsbrott genom kunskap om folkbokföringsadresser och motverka att föreningsbidrag utbetalas på felaktiga grunder genom sin lokala kunskap om föreningar. Genom att ställa krav i upphandlingar kan kommunen också styra vilka kommunen gör affärer med och vilka som får utföra tjänster på uppdrag åt kommunen.

När det gäller ekonomisk brottslighet kan kommunen också själv vara brottsoffer. Det kan handla om kriminell infiltration av den kommunala organisationen där tjänstefel begås för att möjliggöra brottslig verksamhet. Det kan också röra sig om fakturabedrägerier eller att kommunala bidrag utnyttjas av personer som saknar rätt till dessa.

11.1 Regleringens form

Eftersom arbetet med att förebygga ekonomisk brottslighet behöver vara en integrerad del av kommunens övriga verksamhet och brottsligheten inte sällan är en del av annan brottslighet, anser Ekobrottsmyndigheten att det bör införas krav på åtgärder i de speciallagstiftningar som styr kommunens arbete, såsom socialtjänstlagen och kommunallagen. I motsats till utredningen anser Ekobrottsmyndigheten således att specifika lagändringar i de regelverk som styr kommunernas arbete är nödvändiga för att kraven på dem i brottsförebyggande hänseende ska få genomslagskraft.

11.3.6 Kommunledningens roll

Av utredningens förslag i avsnitt 11.3.6 framgår att kommunstyrelsen ska ansvara för ledningen av kommunens brottsförebyggande arbete, men att den ska ha möjlighet att delegera detta ansvar.

Ekobrottsmyndighetens erfarenhet är att ansvaret för att förebygga ekonomisk brottslighet inom kommunen behöver vara förankrat i och utgå från kommunens högsta ledning för att få genomslag. Inte sällan handlar det om behov av ett mer långsiktigt arbete inom kommunen som rör avvägningen mellan service och kontroll. Ett ökat kontrollarbete kräver, särskilt initialt, resurser, men gör också att kommunen på sikt bättre kan hushålla med medlen. Möjligheten att delegera ansvaret till en nämnd riskerar att reducera det brottsförebyggande arbetet till en angelägenhet för nämndens förvaltningsområde på bekostnad av ett ansvarstagande för helheten. Ett annat skäl till att det övergripande ansvaret behöver vara kvar hos kommunledningen är att det förebyggande arbetet vad gäller ekonomisk brottslighet påverkas av andra beslut som kommunledningen tar. Ett exempel på det är att beslut om införande av valfrihetssystem gällande vissa välfärdstjänster kan skapa ett så starkt behov av att attrahera utförare att kommunen medvetet eller omedvetet underlåter att utveckla kontroller som skulle kunna riskera att potentiella utförare diskvalificeras eller avskräcks.

Ekobrottsmyndigheten ställer sig därför tveksam till förslaget att kommunstyrelsen ska kunna frångå sig ansvaret för det brottsförebyggande arbetet genom möjlighet att delegera detta ansvar och bedömer att frågan om kommunstyrelsens övergripande ansvar behöver tydliggöras i det fortsatta arbetet.

12.2.2 Strategiskt stöd och 13.1 Offentliga aktörer

Av utredningens förslag i avsnitt 12.2.2 framgår bl.a. att Brottsförebyggande rådet ska redovisa vilket behov kommunerna har av strategiskt stöd från andra myndigheter. Av utredningens förslag i avsnitt 13.1 framgår att berörda offentliga aktörer bör bistå kommunerna i deras ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Med anledning av dessa

förslag och att myndigheternas stöd ska ske inom ramen för deras ordinarie verksamhet, bedömer Ekobrottsmyndigheten att det behöver säkerställas att stödet till kommunerna samordnas så att myndigheternas resurser utnyttjas på ett effektivt sätt.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Monica Rodrigo. I ärendets slutliga handläggning har biträdande rättschefen Birgitta Resenius och biträdande enhetschefen Anna Karin Hansen deltagit. Brottsförebyggande specialisten Sara Persson har varit föredragande.

Monica Rodrigo

Sara Persson

Expedition till
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till
ju.krim@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se